

Prioriterade prejudikatfrågor 2016

Prioriterade prejudikatfrågor

Riksåklagarens uppgift som åklagare i Högsta domstolen syftar till att få fram en enhetlig och tydlig praxis i rättsliga frågor av betydelse för åklagarverksamheten. Till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras har Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt listat ett antal aktuella prejudikatfrågor.

Områden där praxis saknas

Grovt förtal

- **Straffvärdet för grovt förtal**

Detta gäller särskilt ungdomars exponering på internet och spridning av fotografier genom mobiltelefon. Generellt behövs en tydligare praxis för straffmätning och påföljdsval för det grova brottet.

Ocker

- **S.k. kreditocker enligt 9 kap. 5 § andra stycket brottsbalken**

Osäkerhet råder i rättstillämpningen om under vilka förhållanden det vid snabbblån, med korta kredittider, råder ett uppenbart missförhållande mellan den ränta e.dyl. som kreditgivaren betingar sig och kredittagarens motprestation.

Övergrepp i rättsak

- **Gränsen mot grovt brott och bedömningen av straffvärdet**

Många åklagare upplever att det blivit vanligare att målsägande och vittnen inte vågar ställa upp vid rättegångar. Även om rädslan inte fullt ut motsvaras av en faktisk ökning av våld och hot mot vittnen, utgör den ändå ett reellt problem. Mot denna bakgrund behövs vägledande uttalanden beträffande gränsdragningen mellan brott av normalgraden och det grova brottet samt beträffande bedömningen av straffvärdet.

Ekobrott

- **Bokföringsbrott – rubriceringsfrågor**

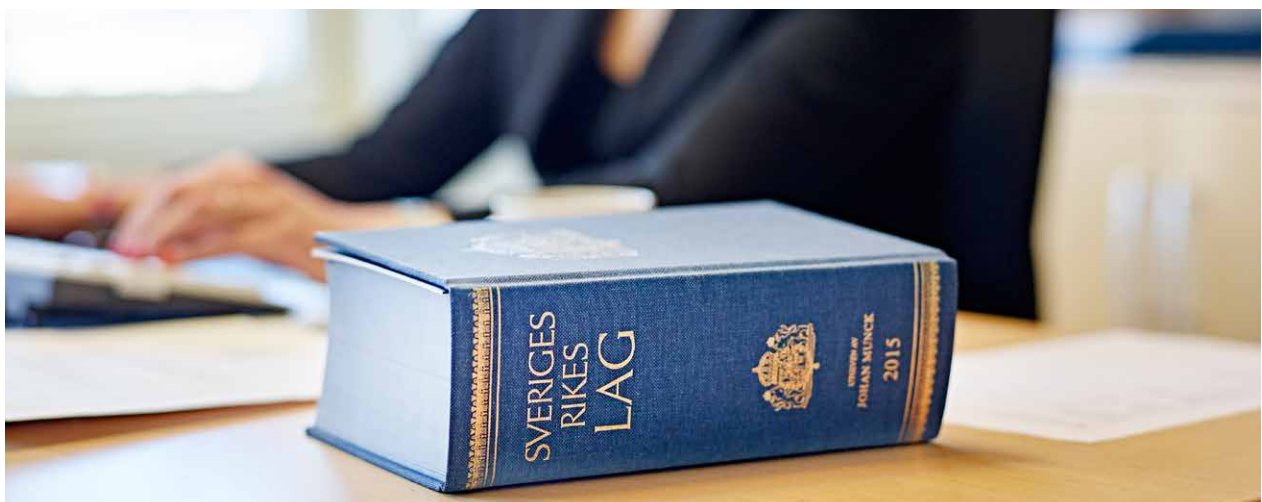
Gränsen för när ett bokföringsbrott ska bedömas som ringa, av normalgraden eller grovt behöver klargöras.

- **Insiderbrott**

Vägledning behövs när det gäller tolkningen av vad som utgör insiderinformation.

- **Straffansvaret vid ekobrott i företag**

Åtal för bokföringsbrott och skattebrott begångna i företag innefattar ofta ett påstående om att den tilltalade på grund av sin ställning som företrädare haft ett ansvar för företagets bokföringsskyldighet eller redovisningsskyldighet i fråga om skatt och avgift.

Straffbestämmelserna för bokföringsbrott och skattebrott är dock utformade på ett sätt som inte förutsätter någon viss ställning för att straffansvar ska bli aktuellt, men i vissa fall kan ställningen ha betydelse för att man ska kunna avgränsa kretsen av personer som kan drabbas av straffansvar. Det behövs vägledande uttalanden från Högsta domstolen om i vilka fall man bör falla tillbaka på ställningen för att göra den avgränsning.

- **Företagsbot i ekomål**

Vägledning behövs när det gäller beräkning av storleken på företagsbot i ekomål.

Unga lagöverträdare

- **Åldersbestämning**

Frågor kring åldersbestämning har blivit vanligare. Det finns oklarheter om hur man ska hantera de frågor som uppkommer när en misstänkt persons ålder inte kan klarläggas genom sedvanlig dokumentation och den misstänkte hävdar att han eller hon är under 15 år, 18 år eller 21 år. Frågorna aktualiseras vid prövning av den misstänktes ålder när straffmyndigheten är ifrågasatt, vid straffmätning och påföljdsval samt vid användning av straffprocessuella tvångsmedel. Det behövs vägledning beträffande vilket beviskrav som gäller och vad som krävs för att detta ska anses uppfyllt.

- **Innehållet i ungdomskontrakt**

Omfattningen av ett ungdomskontrakt ska motsvara den unges vårdbehov. När en domstol dömer till ungdomsvård bör innehållet i kontraktet stå i proportion till den begångna brottslighetens allvar. Det gäller särskilt i de fall ungdomsvården inte kombineras med någon annan påföljd. Vad bör krävas för att åtgärderna i ett kontrakt ska anses tillräckliga? Vilka krav bör ställas på åtgärdernas kvalitet? Är det tillräckligt att kontraktet innehåller krav på att den unge ska gå i skola och avhålla sig från brott? Det finns behov av vägledande uttalanden beträffande dessa frågor. Vägledning behövs också beträffande i vilka fall en kombinationspåföljd enligt 32 kap. 3 § brottsbalken bör dömas ut.

Områden där praxisutvecklingen bör bevakas

Behövs tydligare eller ändrad praxis?

Bedrägeri och bidragsbrott

- **Systematiskt utövad brottslighet?**

Det förhållandet att bidragsbrott har begåtts systematiskt ska särskilt beaktas vid bedömningen av till vilken grad ett brott är att hänföra. Även vid bedrägeribrott kan vid bedömningen av rubriceringsfrågan vikt läggas vid att gärningarna ingått i en serie av systematiska brott. Ytterligare vägledande uttalanden behövs beträffande vad som krävs för att det ska anses vara fråga om brottslighet som utövats systematiskt.

Tagande/givande av muta

- **Otillbörlig förmån?**

Det finns behov av att bevaka hur praxis utvecklas när det gäller tolkningen av vad som utgör en otillbörlig förmån.

Narkotikabrott

• Nya narkotikapreparat

Under senare år har många nya preparat narkotikaklassats. Uttalanden från Högsta domstolen kan komma att behövas beträffande kriterierna för farlighetsbedömningen. För att det ska bli aktuellt att överklaga ett mål till Högsta domstolen krävs dock att det finns tillräckliga kunskaper om de nya preparaten och att praxis antingen brister i enhetlighet eller ligger fel.

Människosmuggling

• Det humanitära undantaget vid inre gräns

Det görs ibland gällande att det från straffbestämmelsen om människosmuggling i 20 kap. 8 § utlänningslagen finns ett inte lagfäst, på förarbetsuttalanden grundat, humanitärt undantag enligt vilket ideell verksamhet som endast syftar till att hjälpa någon som har för avsikt att söka asyl omedelbart efter inresan till Sverige inte är straffbar. Sedan förarbetena till lagen skrevs har Schengensamarbetet – genom vilket begreppen inre och yttre gräns aktualiserats – tillkommit, vilket lett till oklarheter i rättstillämpningen. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

• Rubriceringsfrågor

Vidare bör praxis bevakas när det gäller gränsdragningen mellan ringa brott, brott av normalgraden respektive grovt brott.

Förverkande

• Tillämpningen av förverkandeformen utvidgat förverkande

Konfiskation av brottsutbyte blir allt en viktigare metod för bekämpningen av den grova brottsligheten. Bestämmelsen om utvidgat förverkande infördes år 2008. Högsta domstolen har i NJA 2010 s. 374 slagit fast att inkomster från skattebrott kan utgöra utbyte av brottslig verksamhet i den mening som avses i bestämmelsen. Utvecklingen av praxis avseende bedömningen av gränserna för bestämmelsens tillämpningsområde bör bevakas.

Det är åklagaren som har bevisbördan för att den egendom som avses med förverkandeyrkandet utgör utbyte av brottslig verksamhet. För att förverkande ska få ske är det tillräckligt att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. En helhetsbedömning ska göras, varvid hänsyn bl.a. tas till egendomens beskaffenhet och vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden. Praxis bör bevakas gällande vad som vägs in vid helhetsbedömningen, hur olika omständigheter viktas mot varandra och vad som krävs av åklagaren för att visa att det är klart mera sannolikt att egendom utgör utbyte av brottslig verksamhet.

- **Utbyte av brott**

Praxis bör bevakas vad gäller dels vilka kostnader som ska beaktas vid beräkning av utbyte av brott, dels bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att förverkande sker.

Ny lagstiftning

Grovt dataintrång

- **Ny bestämmelse om grovt dataintrång**

Den 1 juli 2014 skärptes straffet för dataintrång genom att en ny bestämmelse om grovt brott infördes i 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken. I förarbetena uttalas att det är angeläget att strafflagstiftningen är utformad så att den typ av brottslighet som går mot allt farligare och mer storskaliga angrepp mot informationssystem kan mötas med påföljder som står i proportion till brottens allvar. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Penningtvätt

- **Ny straffbestämmelse**

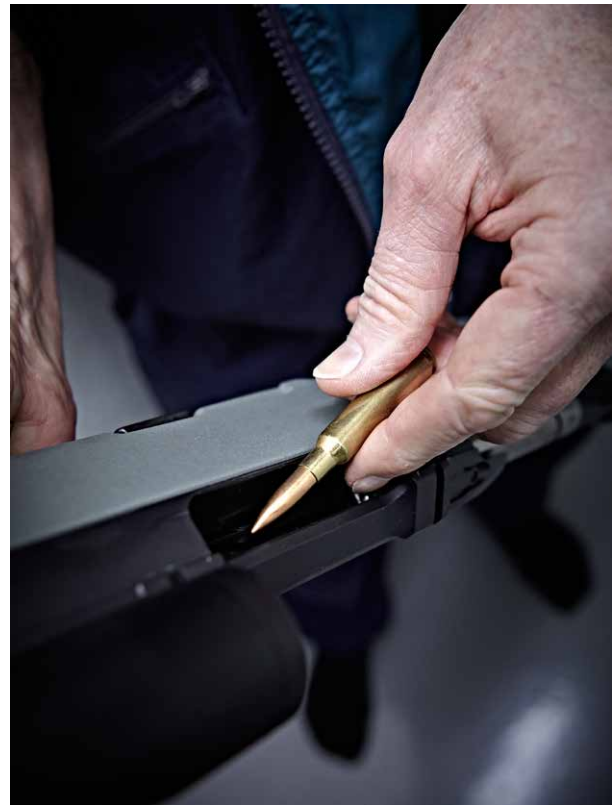
Den 1 juli 2014 trädde ny lagstiftning i kraft angående en effektivare kriminalisering av penningtvätt. Bestämmelserna om straff för penningtvätt har brutits ut ur brottsbalken och placerats i en egen lag om straff för penningtvättsbrott. Brottsrubriceringen penninghäleri har ändrats till penningtvättsbrott. Straffansvaret omfattar numera även den som tvättar vinster från egen brottslighet (självtvätt), liksom den som i näringsverksamhet eller liknande medverkar till åtgärder som skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvätts syfte (näringspenningtvätt). Kopplingen till det brott som gett vinsten breddas och uttrycks nu som att brottsvinsten ska komma från "brott eller brottslig verksamhet". Flera frågeställningar har överlämnats till rättstillämpningen att avgöra. Virtuella valutor utgör en ny företeelse som kan användas för att tvätta brottsvinster, men också som betalningsmedel i annan kriminalitet. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Vapenbrott

- **En skärpt lagstiftning**

Den 1 september 2014 trädde ny lagstiftning i kraft i syfte att en skärpt syn på allvarliga vapenbrott ska få genomslag. Det lägsta straffet för grovt vapenbrott

höjdes från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Vidare infördes en bestämmelse om synnerligen grovt vapenbrott med straffet fängelse i lägst tre och högst sex år. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

29 kap. 5 § brottsbalken - billighetskäl

- **Straff lindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet**

Den 1 april 2015 ändrades 29 kap. 5 § brottsbalken på så sätt att rätten vid straffmätningen inte endast ska beakta om den tilltalade frivilligt angett sig utan även om han eller hon lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen av brottet. Utvecklingen av praxis bör beaktas.

Förverkande av fordon

- **Skärpta regler om förverkande av fordon vid trafikbrott**

Den 1 april 2015 ändrades 7 § trafikbrottslagen i syfte att öka möjligheterna att förverka fordon. I paragrafens första stycke skärptes rekvisitet för när förverkande inte får ske från oskäligt till uppenbart oskäligt. Vidare infördes ett nytt andra stycke. Av detta stycke framgår att det vid bedömningen av om förverkande

behövs för att förebygga fortsatt brottslighet särskilt ska beaktas om den som förverkandet riktas mot tidigare har gjort sig skyldig till olovlig körning eller rattfylleribrott. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

Dubbelprövningsförbudet – skattebrott och skattetillägg

• Ny lagstiftning

Den 1 januari 2016 trädde ny lagstiftning i kraft gällande systemet med skattebrott och skattetillägg. Bland annat har en spärreglering införts som innebär att åklagaren inte får inleda en process om skattebrott

om Skatteverket dessförinnan har fattat beslut om skattetillägg i fråga om samma felaktighet eller passivitet avseende samma person (13 b § skattebrottslagen). Vidare har en ny lag om ett samlat sanktionsförfarande i allmän domstol införts. Enligt denna lag ska åklagare när åtal väcks för skattebrott samtidigt framställa ett yrkande om skattetillägg för den person som åtalet gäller, om skattetillägget avser en felaktighet eller passivitet som omfattas av åtalet. Utvecklingen av praxis bör bevakas.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm
registrator@aklagare.se
www.aklagare.se